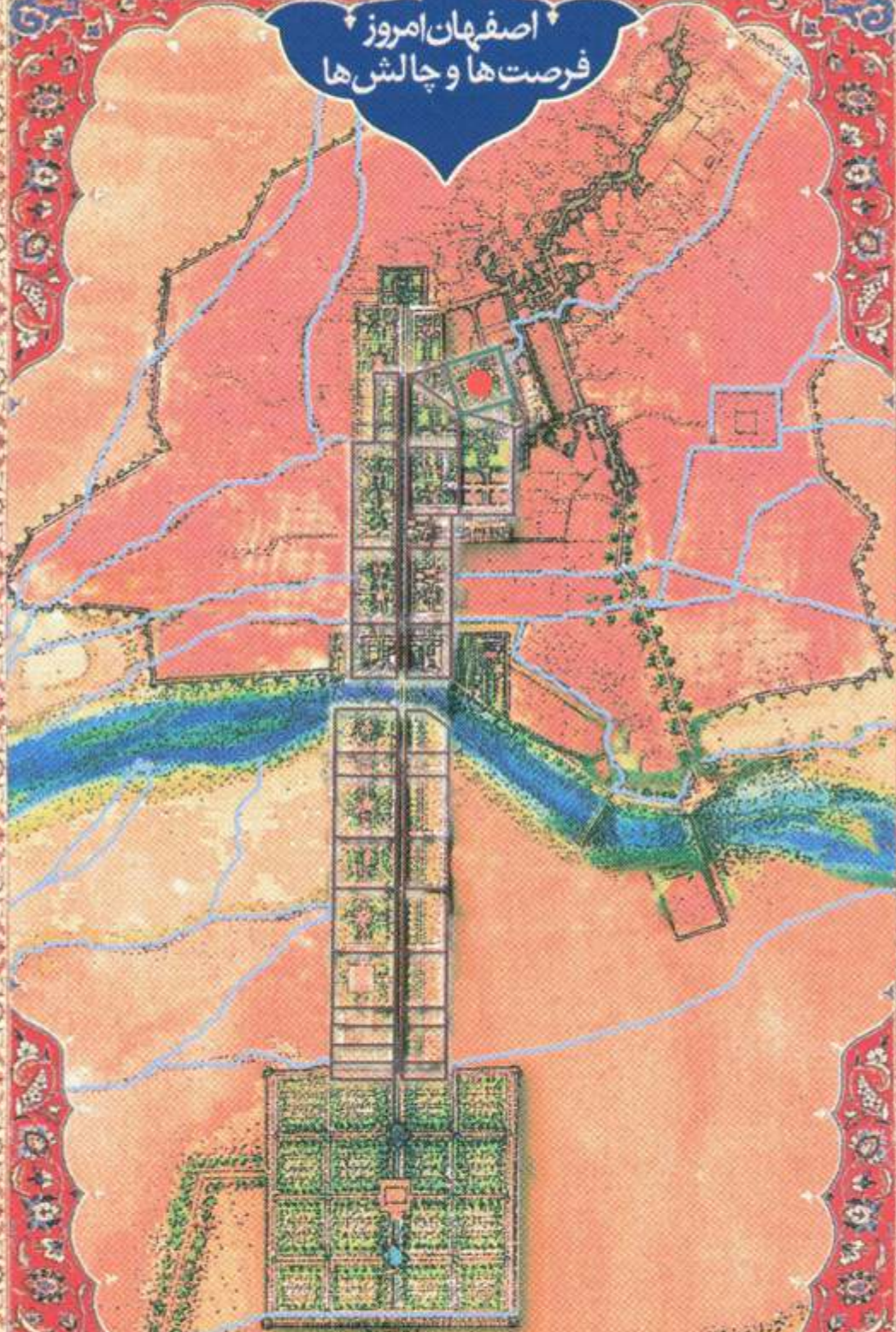

سومین
همایش نکوداشت اصفهان

اصفهان امروز
فرصت‌ها و چالش‌ها

سومین
همایش نکوداشت اصفهان

(اصفهان امروز، فرصت‌ها و چالش‌ها)

زاینده‌رود، شاه‌رگ حیاتی اصفهان
ثبت باغ ایرانی در فهرست میراث جهانی

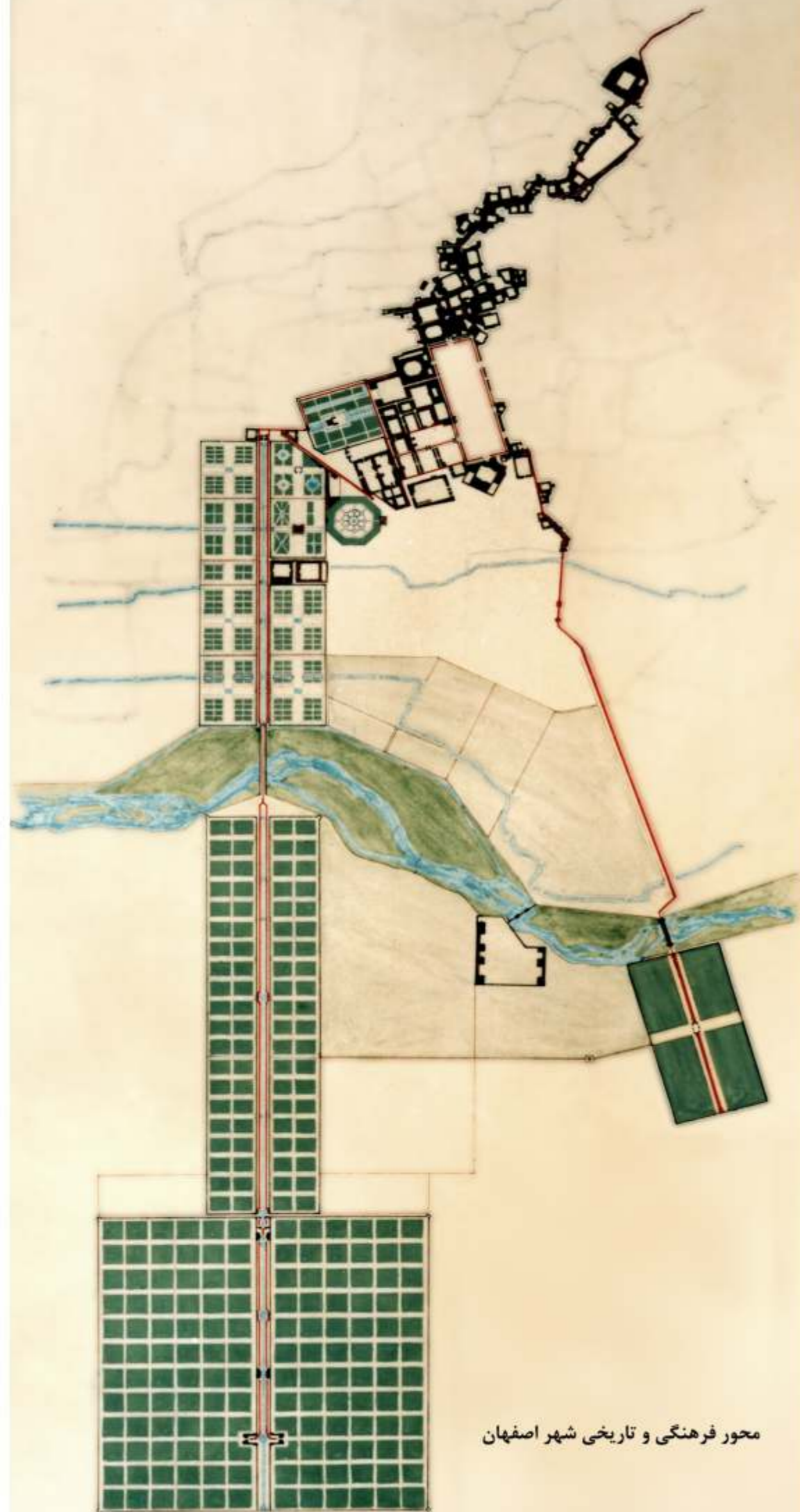
محور تاریخی و فرهنگی اصفهان

حمید میرمیران

مکان: دانشگاه آزاد اسلامی خراسگان، تالار اسپرکیر
زمان: پنجشنبه ۳ آذرماه ۱۳۹۰

زاینده‌رود، شاه‌رگ حیاتی اصفهان
ثبت باغ ایرانی در فهرست میراث جهانی
محور تاریخی فرهنگی اصفهان

سومین همایش نکوداشت اصفهان
دانشگاه آزاد اسلامی خراسگان
تالار اسپرکیر
پنجشنبه ۳ آذرماه ۱۳۹۰

محور فرهنگی و تاریخی شهر اصفهان

سومین همایش نکوداشت اصفهان

(اصفهان امروز ، فرصت ها و چالش ها)

زاینده رود ، شاهرگ حیاتی اصفهان
نبت باغ ایرانی در فهرست میراث جهانی

محور تاریخی و فرهنگی اصفهان
حمید میرمیران

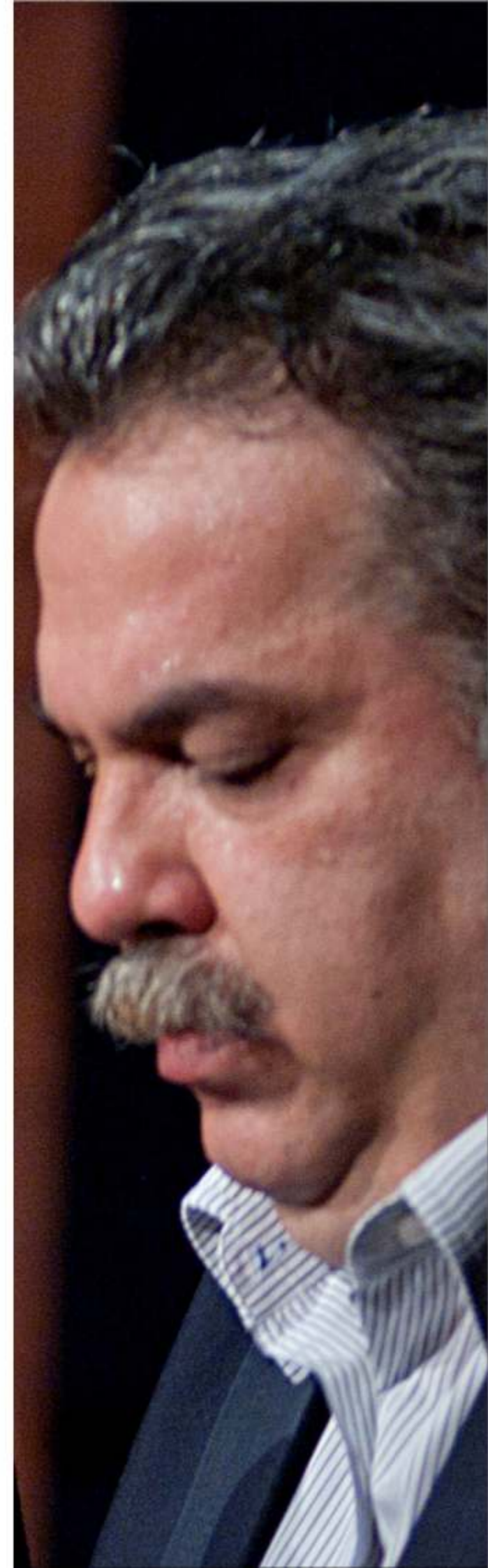
مکان: دانشگاه آزاد اسلامی خوراسگان، سالار امیرکبیر
زمان: پنجمه ۳ افرماه ۱۳۹۰

بنام یگانه معمار هستی

در ابتدا وظیفه خود میدانم از کوشش های بی دریغ برگزارکنندگان و کلیه دست اندرکاران این مراسم در راستای ارج نهادن به ارزشهای تاریخی و فرهنگی شهر اصفهان ، قدردانی نموده و از فرصتی که در اختیار اینجانب قرار گرفته است ؛ تا بخشی از فعالیتهای مطالعاتی و طراحی بعمل آمده در رابطه با شهر اصفهان ، منطقه و محور تاریخی - فرهنگی این شهر ، ظرف سالهای گذشته ، معرفی گردد ، سپاسگزاری و تشکر نمایم .

قبل از ورود به بحث اصلی ذکر این نکته ضروری است که اسناد ، مدارک ، مطالعات و ایده های مطروحه در این مقال ، محصول فعالیتها و کوششهای طیف وسیعی از اندیشمندان ، محققین و حرفه مندانی است که با توجه به محدودیت زمانی ، ذکر نام هر کدام و مراجع مربوطه در طول سخن عملاً امکانپذیر نمی باشد ؛ لهذا شایسته است از این بابت پیشاپیش از ایشان عذر خواهی نمایم .

در بررسی حاضر با توجه به عنوان فراگیر و فرصت محدودی که در اختیار اینجانب قرار گرفته است کوشش گردیده ضمن بررسی و مروری اجمالی به شکل گیری و رشد و توسعه شهر اصفهان در دوره های مختلف تاریخی تا به امروز و معرفی ساختار و استخوانبندی اصلی این شهر که با توجه به استحکام آن هم اکنون نیز علیرغم صدماتی که به آن وارد آمده است ؛ کماکان نقش ستون فقرات اصلی شهر را ایفاء نموده و ما از آن بعنوان «محور فرهنگی - تاریخی» شهر اصفهان یاد می نمایم ؛ راهبردها ، پیشنهادات و طرح هایی را که در این رابطه ، از مقیاس شهر تا قطعات متشکله این محور تهیه شده است ، معرفی گردد .

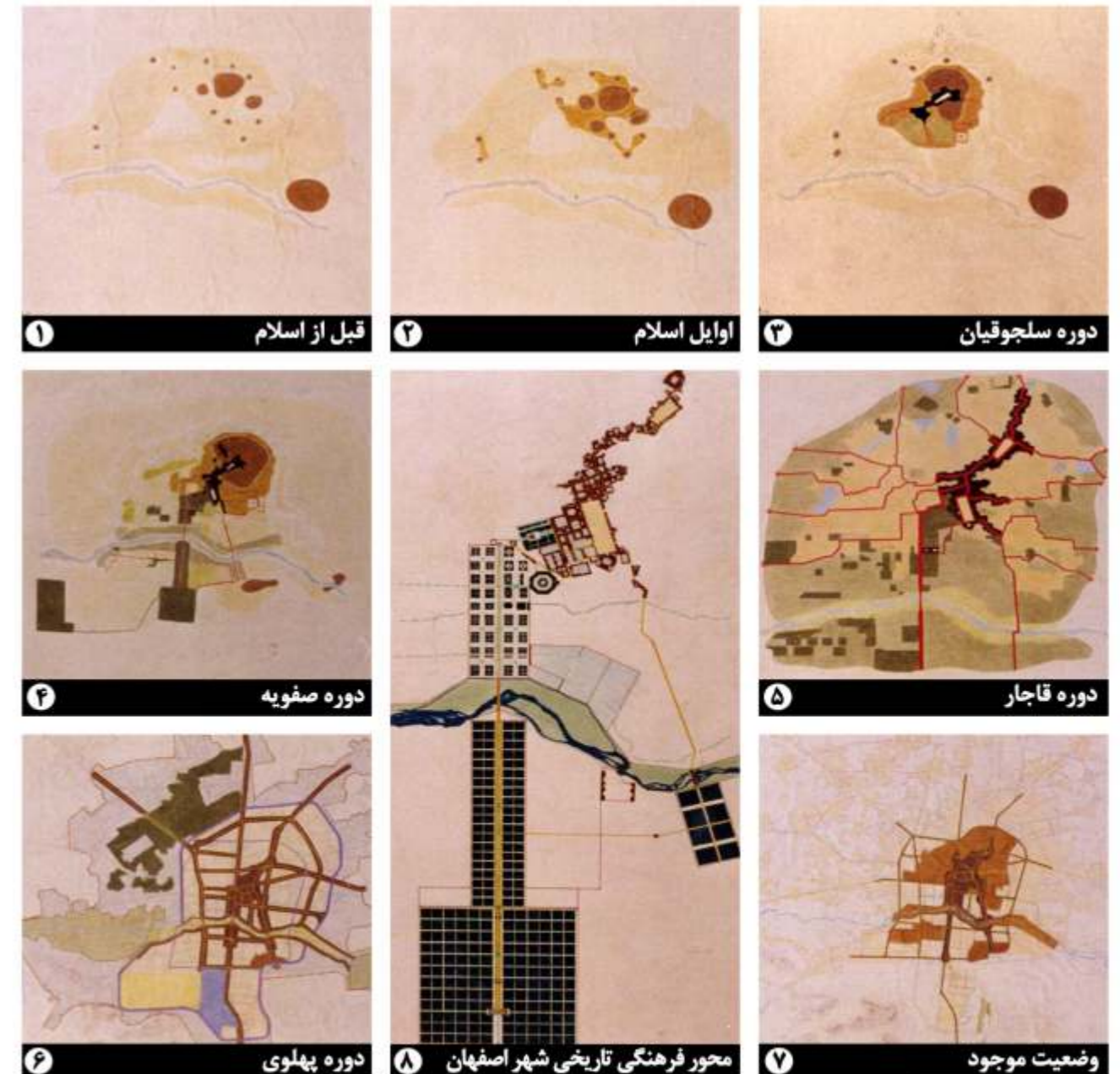
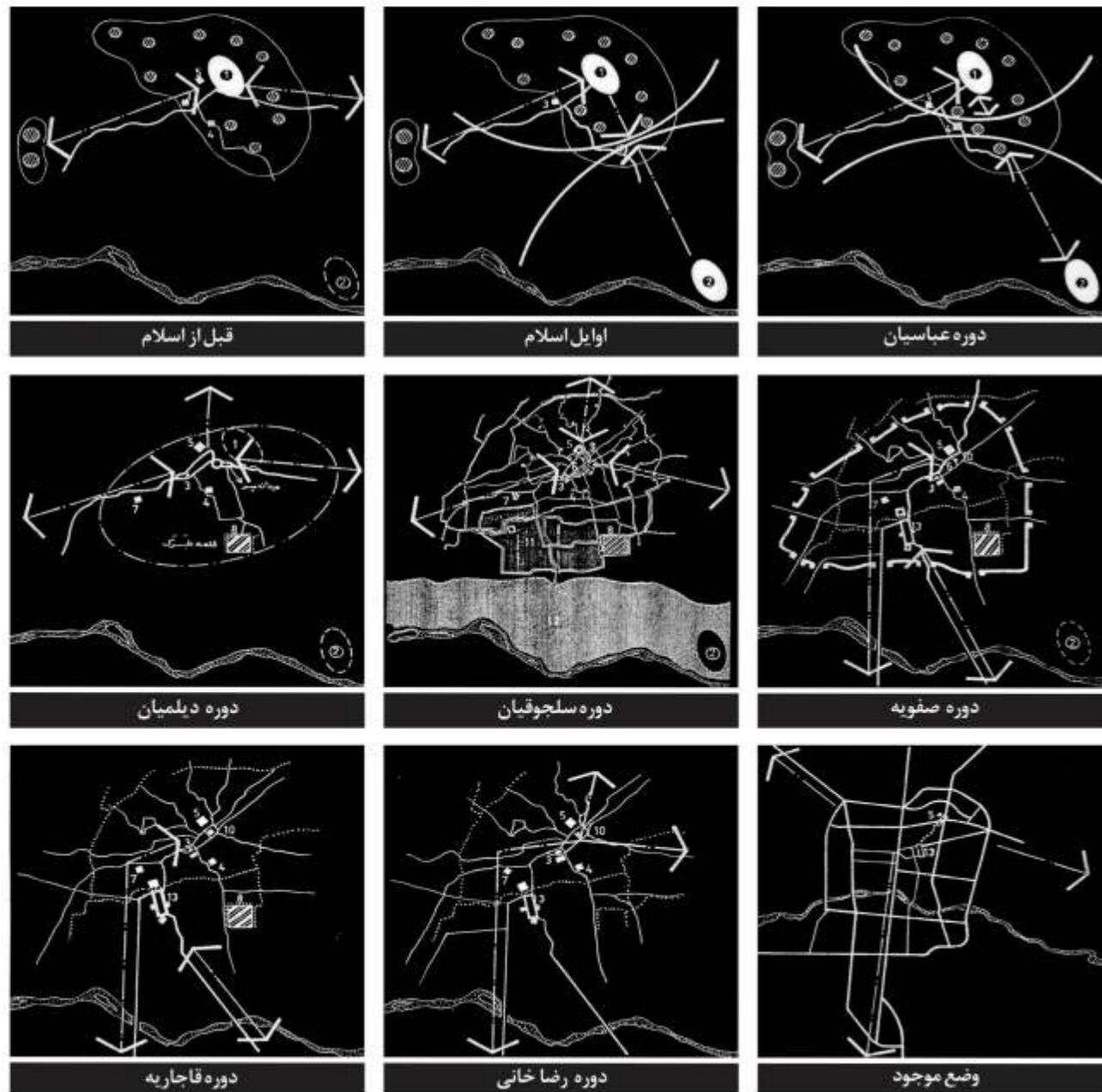
روند شکل گیری و توسعه شهر اصفهان :

و فرازهایی تا دوران اوج شکوفایی و تکامل خود در دوره صفویه که بار دیگر شهر اصفهان به پایتختی برگزیده شد ، در قالب طرحی از پیش برنامه ریزی شده و بدیع ، با بکارگیری یک مفصل شهری (مجموعه میدان نقش جهان و دولتخانه صفوی) ، از طریق محور چهارباغ عباسی گسترشی بی سابقه در مقیاس شهری آن زمان را تا جنوب رودخانه زاینده رود و باغ هزار جریب موجب گردید و براین پایه و اساس شهری سازمان یافت با برنامه ، متوازن و با شکوه که بی شک نه تنها نمونه ایی درخشان و بی همتا در میان شهرهای ایرانی - اسلامی بوده ، بلکه در تاریخ شهرسازی جهان از آنچنان مرتبت والایی برخوردار گردید که به حق آن را « اصفهان ، نصف جهان » نامیدند .

شکل گیری هسته اولیه شهر اصفهان قبل از دوره اسلامی از کنش متقابل نقاط زیستی کشاورزی در حاشیه زاینده رود با نقاط زیستی واقع در شمال منطقه که عمدتاً متکی بر پیشه وری و تجارت بودند ، آغاز و در دوره های اولیه اسلامی شتاب بیشتری یافت ، و تا آنجا پیش رفت که در دوران آل بویه و سلجوقیان ، بعنوان پایتخت ، ساختارهای اصلی شهری متشکل از بازار ، میدان ، مسجد جامع و دیگر عمارت های حکومتی در آن سازمان گرفت . این ساختار شهری متکامل که بی شک یکی از نمونه های بارز و درخشان شهرهای ارگانیک ایرانی - اسلامی می باشد ، در دوره های بعدی با نشیب

عکس هوایی از هسته اولیه شهر اصفهان در دوره معاصر

نقشه وضع موجود شهر اصفهان

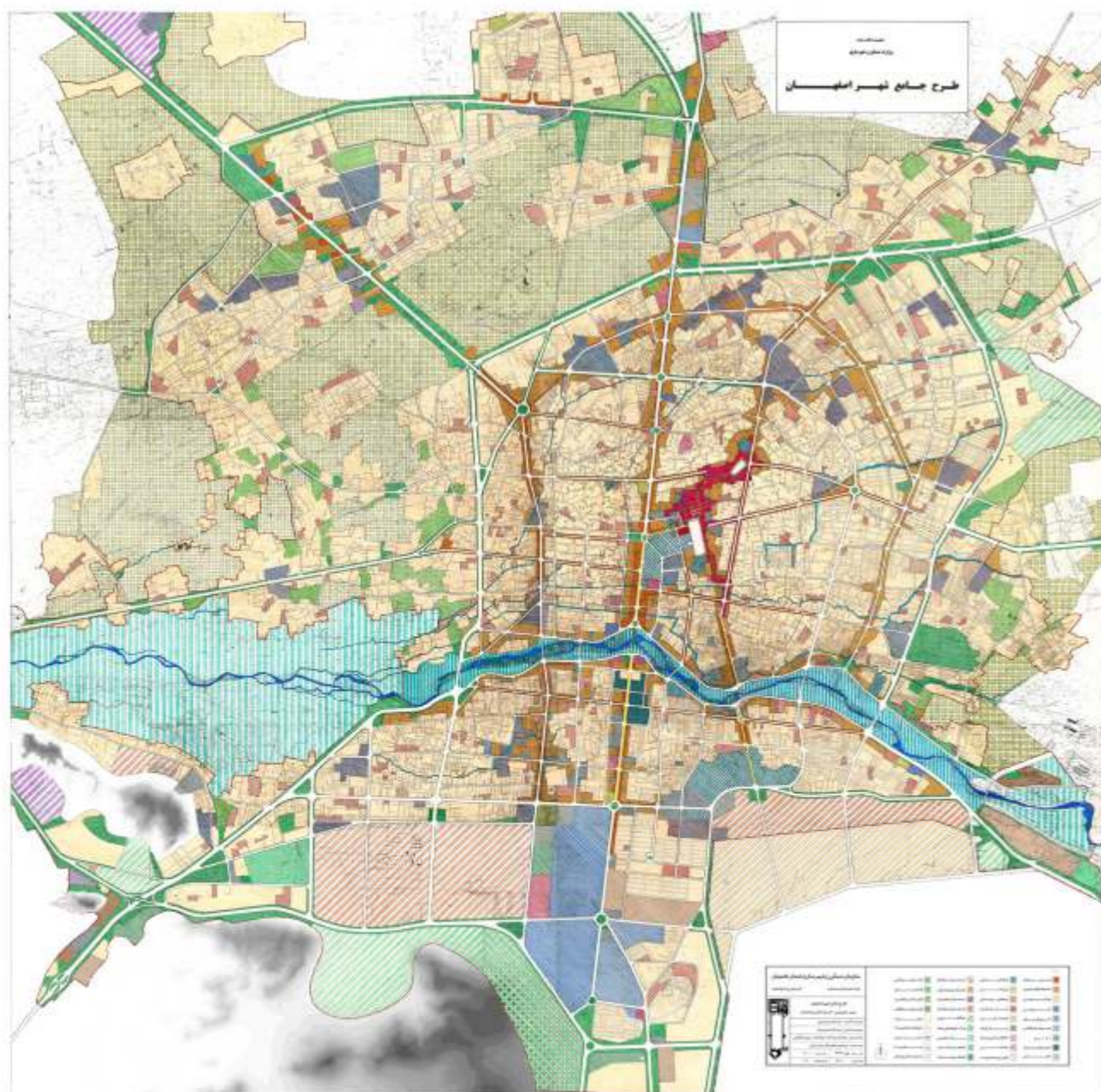

ایده اولیه طرح جامع شهر اصفهان

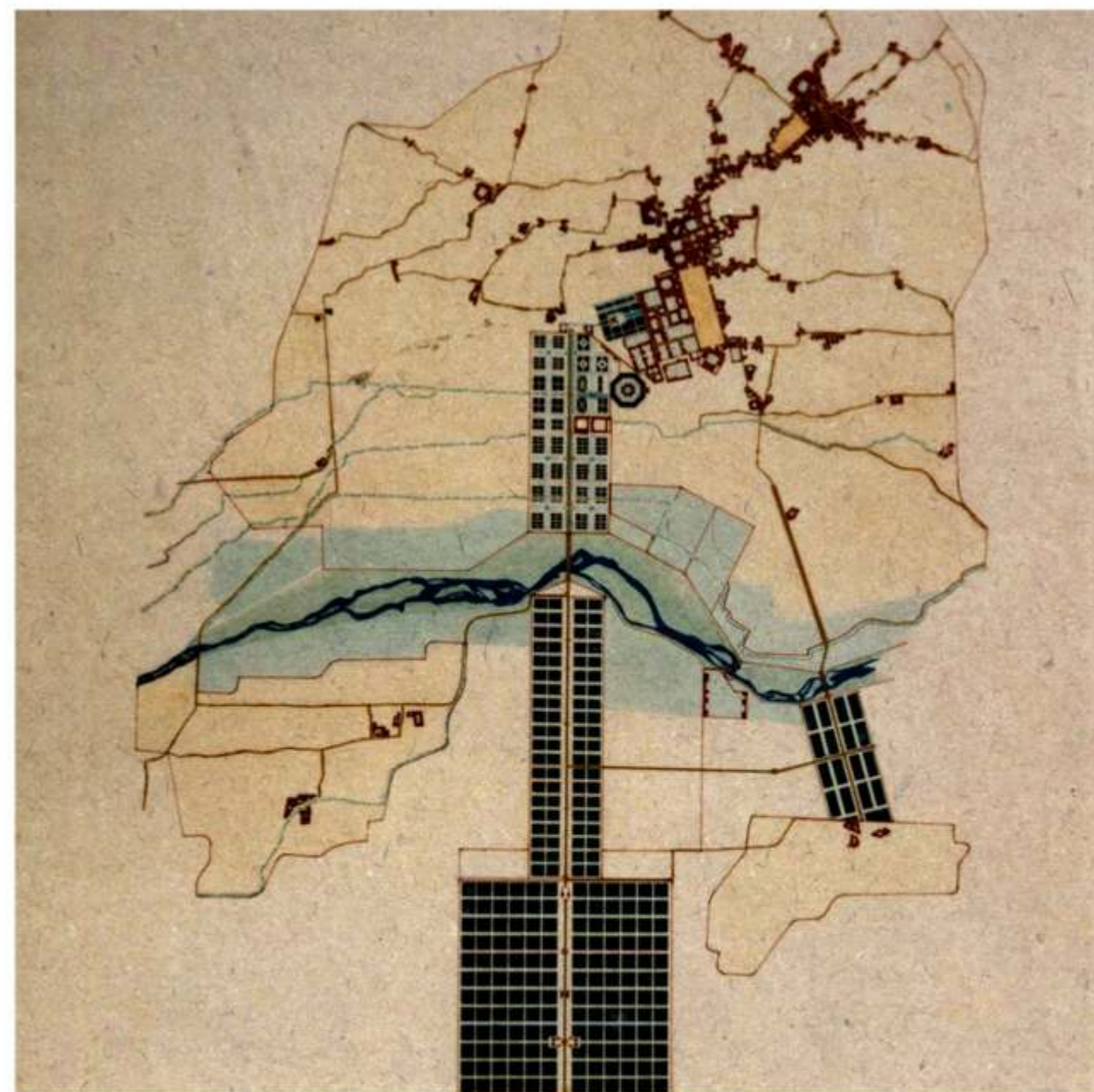

چشم انداز شهر اصفهان و محور فرهنگی تاریخی شهر در دوره صفویه

تطور شهری اصفهان در دوره های تاریخی بعدی تا دوره معاصر ، اگر چه صدمات ساختاری و بالابخس کالبدی جدی را به چهره این شهر وارد ساخت ، لیکن استحکام و استواری ساختارها و ستون فقرات اصلی شهری مانع از فروپاشی ساختار کلی و سازمان فضایی آن گردید؛ تا آنجائیکه حتی تغییر و تحولات بنیادین زندگی نوین شهری در دوران معاصر تاکنون ، در عرصه های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و تبعات عملکردی ، کالبدی و زیر ساختی آن نیز ، علیرغم فشارها، دگرگونیها و صدمات جدی که بر پیکره شهر وارد ساخته و می سازد ، لیکن هنوز موجب دگرگونی بنیادین و غیر قابل برگشت ساختارهای تاریخی شهر نگردیده است .

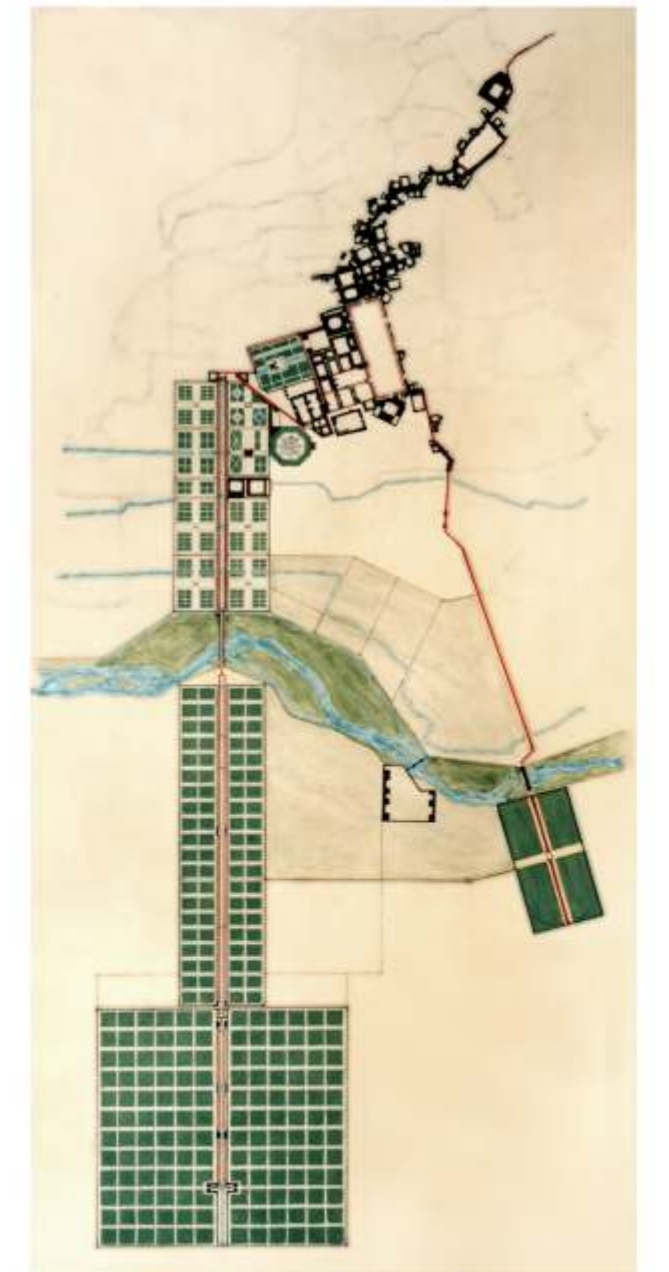
طرح جامع شهر اصفهان

ساختار شهر اصفهان و محور فرهنگی تاریخی شهر در دوره صفویه

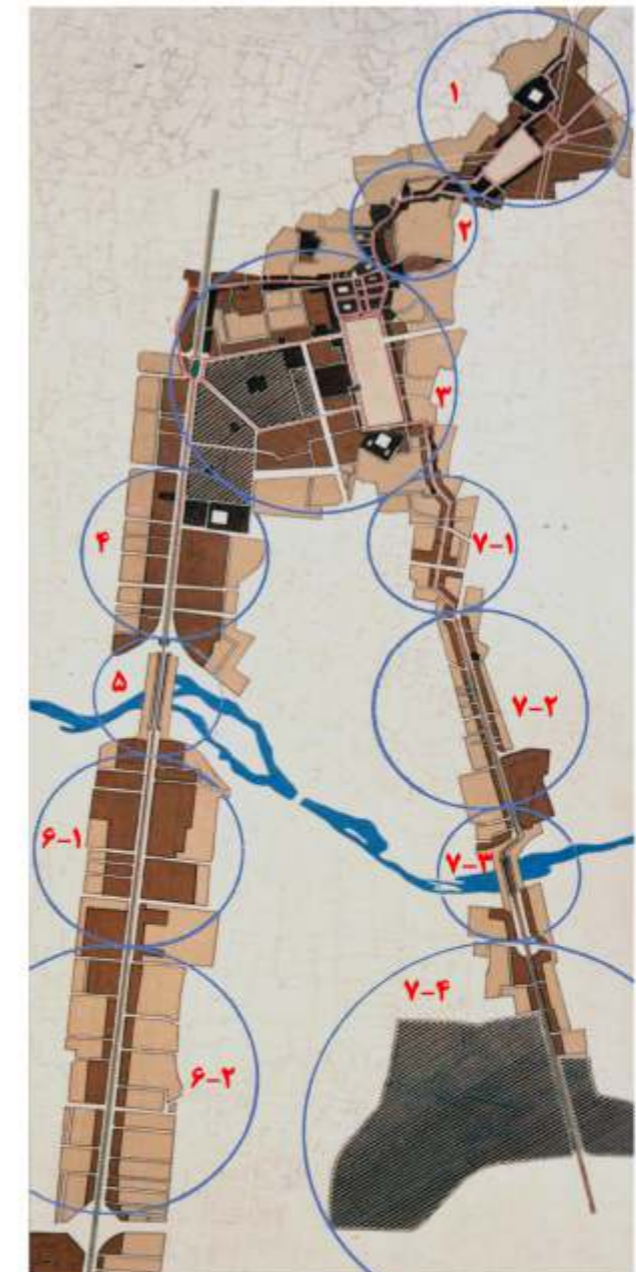
محور فرهنگی - تاریخی اصفهان، ستون فقرات شهر

ویژگی اصفهان در مقایسه با سایر شهرهای ایران این است که استخوانبندی این شهر در حال حاضر نیز بر محور قدیم شهر و تکامل آن در دوره های مختلف استوار است. محور فرهنگی - تاریخی شهر اصفهان، که در طول بیش از هزار سال شکل یافته، در تمامی دوره های تاریخی ستون فقرات این شهر را تشکیل داده، و انعکاس دهنده این دوره ها از نظر معماری و شهرسازی می باشد. این محور در طول تاریخ، همواره حرکتی به سمت جنوب داشته است. نقطه شروع آن از اطراف میدان کهنه و مسجد جامع آغاز می گردد و نقطه ختام آن در حال حاضر دانشگاه اصفهان در دامنه کوه صفه می باشد، در گذشته نقطه پایان این محور باغات هزار جریب بوده است. این محور بازار اصفهان، میدان نقش جهان و مجموعه اطراف آن، چهارباغ عباسی و چهارباغ بالا را شامل می گردد، هر یک از این قطعات مرکز شهر اصفهان، در مقاطع مختلف تاریخ این شهر بوده اند، که به دنبال یکدیگر تسلسل یافته اند.

ساختار محور فرهنگی - تاریخی شهر اصفهان در دوره صفویه

مجموعه میدان کهنه و محور بازار، مرکز شهر اصفهان در دوره های سلجوقی و دیلمی است، که تا زمان صفوی تداوم می یابد. میدان نقش جهان و مجموعه اطراف آن، قلب شهر صفوی می باشد. چهارباغ عباسی که در گذشته خیابان سلطنتی و گردشگاه بوده است، در دوره های اخیر به صورت مرکز تجاری شهر اصفهان در آمده و چهارباغ بالا محل استقرار بناهای اصلی دوره های جدید (پس از سال ۱۳۰۰) یعنی کارخانجات و بخشی از ادارات دولتی بوده است. از پی هم آمدن و در یک سو بودن قطعات مختلف محور فرهنگی - تاریخی باعث گردیده که در حال حاضر این محور که طول آن بیش از شش کیلومتر و عرض آن بطور متوسط هشتصد متر می باشد، بعنوان ستون فقرات شهر اصفهان عمل نماید. با توجه به اینکه بخش عمده ایی از بناهای با ارزش تاریخی و همچنین حدود ۷۰ درصد از فعالیتهای عمومی شهر اصفهان در اطراف این محور متمرکز می باشد؛ لذا این محور، ستون فقرات شهر اصفهان؛ چه از نظر تاریخی و چه از نظر عملکردی و اقتصادی است. علیرغم نقاط ضعفی که در طول محور فرهنگی - تاریخی چه از نظر اقتصادی

راهنمای قطعات محور فرهنگی - تاریخی شهر اصفهان

و چه از نظر کالبدی وجود دارد، این محور بصورت یکپارچه و با قدرت در شهر اصفهان عمل می کند. از آنجائیکه محور مزبور در تمامی ادوار تاریخ، استخوانبندی اصلی شهر اصفهان بوده است، منطقی و زیبا خواهد بود که در آینده نیز بعنوان ستون فقرات اصلی شهر عمل نماید؛ برای انجام چنین وظیفه ای لازم است با دقت فراوان در تقویت و ترمیم این محور اقدام نمود؛ اگر چه به این نکته بسیار مهم بایستی توجه داشت که بهر حال ظرفیت این محور با توجه به ظرافت و شکنندگی بیش از حد آن در بعضی قسمتها و یا نقاطی مانند بازار، سی و سه پل و غیره محدود می باشد و لذا بایستی تدابیر لازم در جهت محدود کردن رشد جمعیتی و توسعه کالبدی شهر اصفهان در آینده بعمل آید.

سازماندهی این محور به عنوان ستون فقرات اصلی شهر اصفهان در آینده اقداماتی را در زمینه ترمیم کالبدی، روانبخشی اقتصادی، ایجاد بناها و مجموعه های جدید در طول آن طلب می کند. و متعاقب آن اقداماتی در جهت یکپارچه کردن آن از نظر کالبدی و عملکردی ضرورت می یابد.

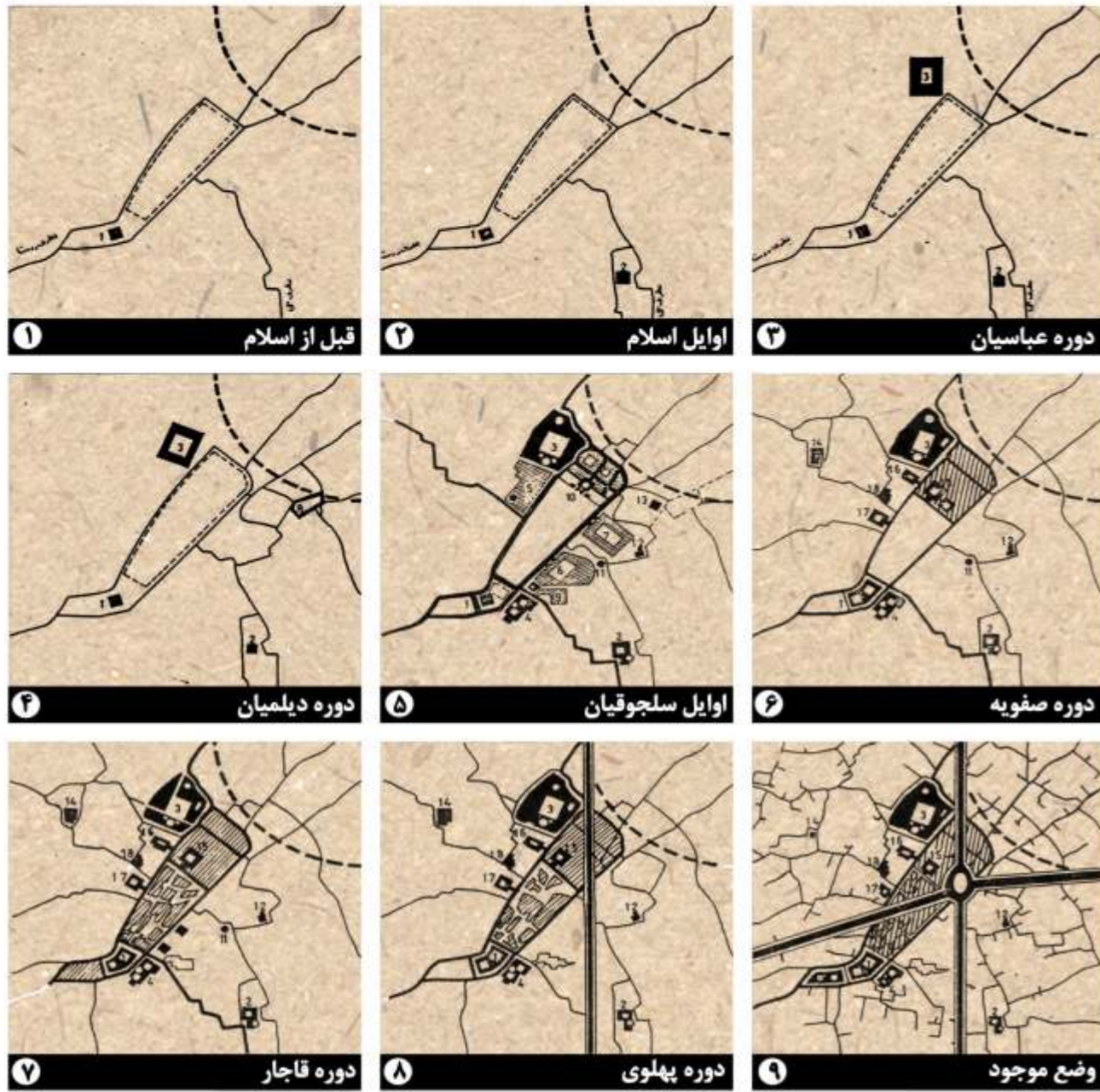
وضع موجود استخوان بندی محور فرهنگی - تاریخی شهر اصفهان

معرفی قطعات محور فرهنگی - تاریخی شهر اصفهان

- ۱- مجموعه میدان کهنه و مسجد جامع عتیق (بافت شکل گرفته شهری اصفهان در دوره سلجوقیان)
- ۲- محور بازار قیصریه (بازار قدیم اصلی شهر اصفهان در دوره صفویه و عناصر وابسته به آن مثل کاروانسرا، تیمچه و غیره ...)
- ۳- مجموعه میدان نقش جهان، باغ جهان نما و باغ های مرتبط اطراف آن
- ۴- محور خیابان چهارباغ عباسی و مجموعه باغ های اطراف آن
- ۵- مفصل سی و سه پل (عنصر متصل کننده بخش شمالی و جنوبی محور چهارباغ عباسی نسبت به محور طبیعی زاینده رود)
- ۶- امتداد محور چهارباغ عباسی در جنوب زاینده رود (چهارباغ بالا) و باغ ها و عناصر اطراف آن (که تا باغ هزار جریب در کوه پایه های جنوبی اصفهان ادامه می یابد)
- ۷- محور خیابان چهارباغ صدر (خواجو) (امتداد محور بازار به سمت شیراز که از بخش های متعددی از جمله پل خواجو و مجموعه فرهنگی - مذهبی تخت پولاد تشکیل می گردد).

ساختار پیشنهادی محور فرهنگی - تاریخی شهر اصفهان

روند تاریخی شکل گیری مجموعه میدان کهنه و مسجد جامع عتیق

جانمایی طرح بهسازی و نوسازی مجموعه میدان کهنه و مسجد جامع بر روی عکس هوایی (تهیه شده توسط دکتر عطا الله امیدوار)

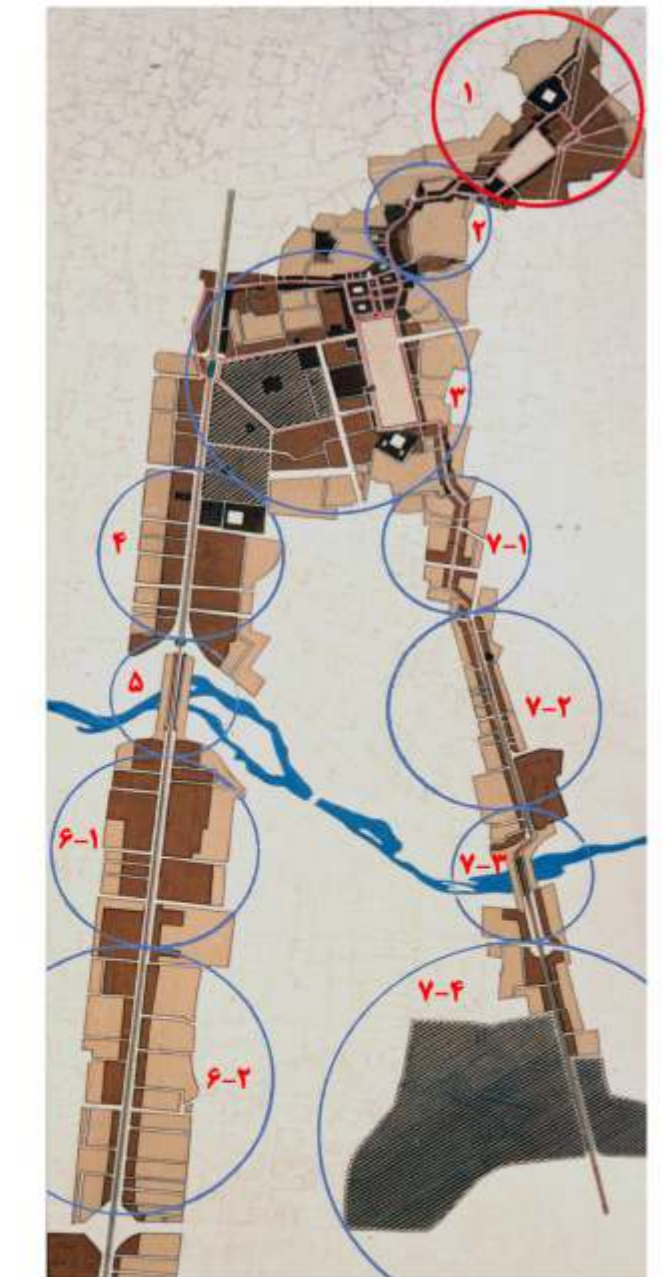
طرح احیاء مجموعه میدان امام علی (ع) اصفهان (میدان کهنه و مسجد جامع)

مجموعه میدان کهنه و مسجد جامع (عکس هوایی)

توجه به این ضرورت ها می باشد که تهیه طرح احیاء و روانبخشی کالبدی و عملکردی محور فرهنگی - تاریخی شهر اصفهان را در دستورکار قرار داده است .
این طرح ضمن پرداختن به اقدامات طراحی شهری به منظور هماهنگ و یکپارچه کردن عناصر مختلف این محور (که چه از نظر زمان احداث و چه از نظر سبک معماری متفاوتند) ، نقاط ضعف این محور را برنامه ریزی و طراحی خواهد کرد. در این مختصر سعی گردیده است قطعات اصلی این محور و راهبردها ، پیشنهادات و طرحهای تهیه شده در این رابطه ، فهرست وار معرفی و ارائه گردد .

۱ - مجموعه میدان کهنه و مسجد جامع : این مجموعه در حال حاضر ، در قالب طرح بهسازی و نوسازی مجموعه میدان امام علی (ع) در حال بازسازی و مرمت می باشد .

موقعیت مجموعه میدان کهنه و مسجد جامع در محور فرهنگی - تاریخی

کاربری ابنیه واجد ارزش تاریخی در امتداد محور بازار قیصریه

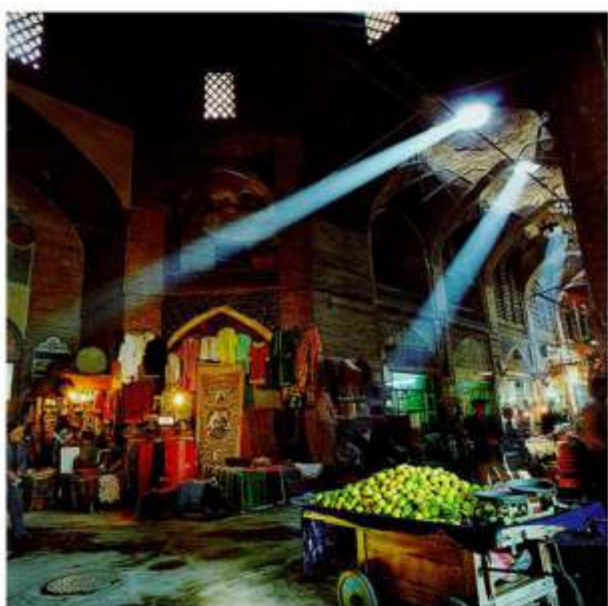

بزرگنمایی موضعی محور بازار قیصریه در نقشه طرح تفصیلی شهر اصفهان

۲ - محور بازار قیصریه : احیاء عناصر از کار افتاده بازار (مانند کاروانسراها ، تیمچه ها و غیره) از نظر فعالیت و عملکرد و ترمیم کلیت بازار و مجموعه های مسکونی لاینفک آن به لحاظ کالبدی.

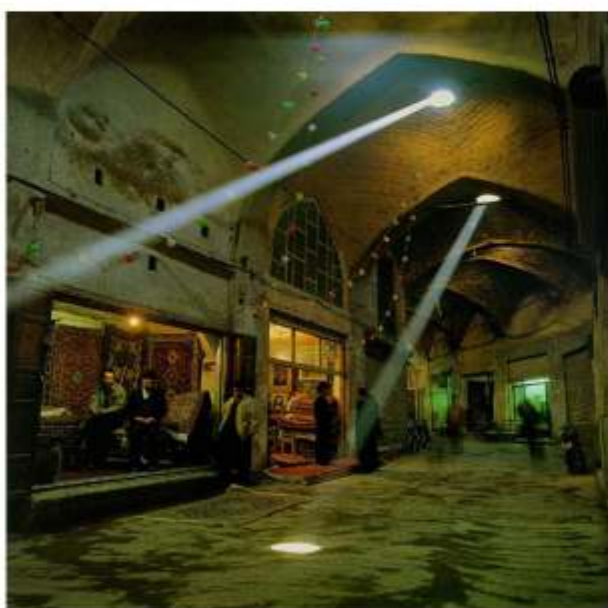
عکس هوایی وضع موجود محور بازار قیصریه

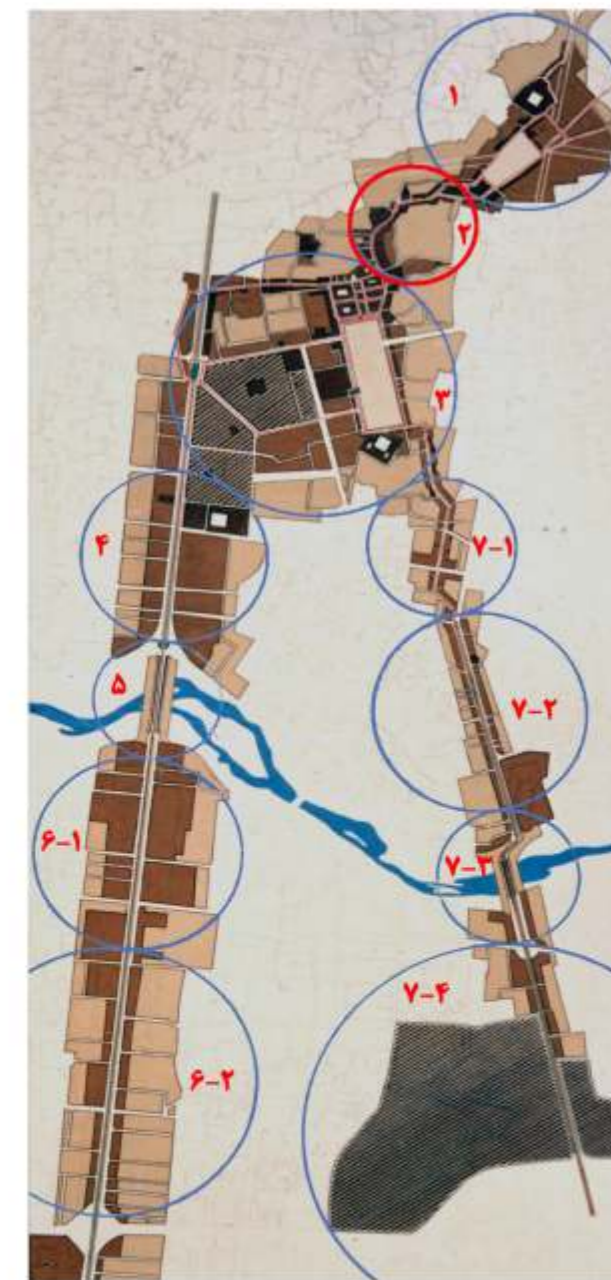
عناصر واجد ارزش تاریخی بازار اصفهان

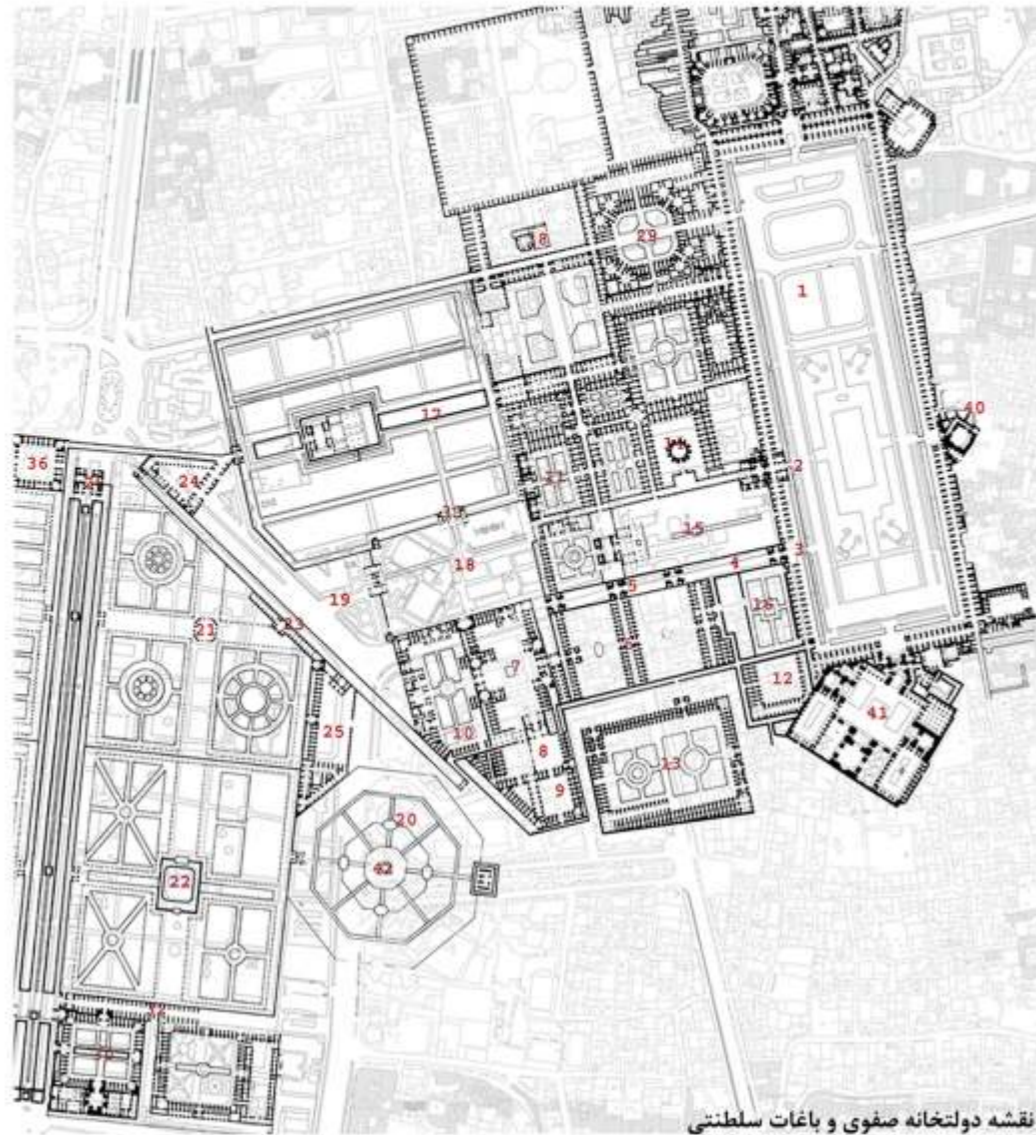
بزرگنمایی موضعی محور بازار قیصریه در نقشه طرح تفصیلی شهر اصفهان

تصاویری از بازار قدیمی و تاریخی اصفهان

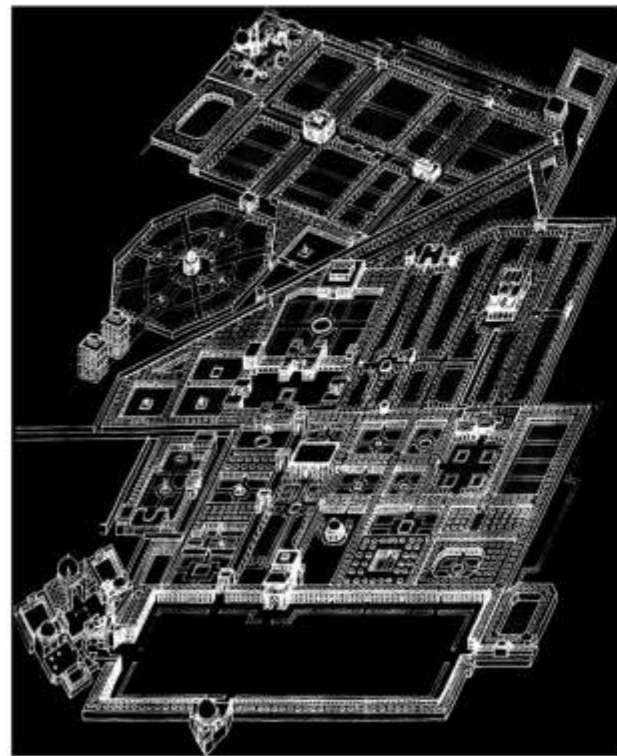

موقعیت قطعه محور بازار قیصریه در محور فرهنگی - تاریخی اصفهان

- ۱- میدان بزرگ میدان شاه
- ۲- تالاب قالی که داخل بیت سلطنت و کاخهای سلطنت بنا شده
- ۳- عمارت سردر، داخل حریم سلطنتی
- ۴- دروازه حریم سلطنتی (دومین دروازه)
- ۵- دروازه سوم و چهارم حریم سلطنتی
- ۶- خانه وزیر زمینهای مسکونی برای سگونت شاهزادگان
- ۷- عمارت اصلی شاه و زینت
- ۸- تیرگنجه‌خانه های مسکونی
- ۹- خانه ها و زیرزمینهای مسکونی
- ۱۰- منزل ملکه مادر
- ۱۱- ساختمانهای مختلف، انبارها، وسایل و انبار
- ۱۲- آئین‌خانه شاهی، مطبخ
- ۱۳- کارگاه جواهرسازان، زرگران، ساعت سازان سلطنتی
- ۱۴- بیت سلطنت، خزانه
- ۱۵- باغ طوبه
- ۱۶- باغ بهار
- ۱۷- باغ چهلستون
- ۱۸- باغ خلوت
- ۱۹- انگورستان
- ۲۰- باغ گلستان
- ۲۱- باغ خرگه
- ۲۲- باغ بلبل، باغ هشت بهشت
- ۲۳- سردر پسته که به چهار شهر محدود می شده است
- ۲۴- مسجد نگهداری اسب های سلطنتی
- ۲۵- مسجد اسطبل ها و خانه های کارکنان آنها
- ۲۶- منزل میر اخوفا
- ۲۷- تکیه خانه برای تأمین آب حریم سلطنتی
- ۲۸- کاخ جهان نما
- ۲۹- کاروانسرای سلطنتی
- ۳۰- مدرسه و کاروانسرای مادر شاه
- ۳۱- کاروانسرای مادر شاه
- ۳۲- بازار ارچه پشت
- ۳۳- عمارت نارنجستان
- ۳۴- باغ تخت
- ۳۵- باغ عین
- ۳۶- کاروانسرای آقا سلطان
- ۳۷- مدرسه خانه
- ۳۸- حمام خسرو کا
- ۳۹- مناره خانه
- ۴۰- مسجد شیخ لطف الله
- ۴۱- مسجد شاه
- ۴۲- عمارت گنبد

نقشه دولتخانه صفوی و باغات سلطنتی

نقشه سه بعدی دولتخانه صفوی و باغات سلطنتی

نقشه کمپیوتر از مجموعه کاخها و باغهای سلطنتی اصفهان در دوره صفویه

پلان مجموعه میدان نقش جهان (عکس ماکت)

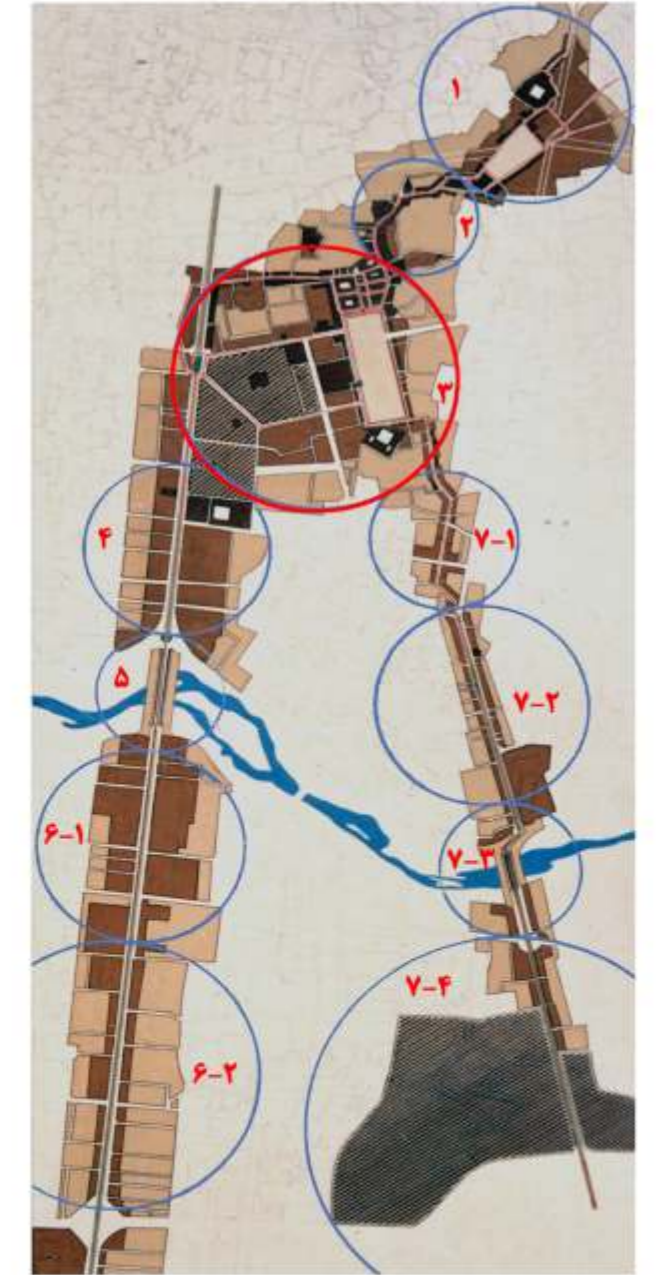

تصاویری با دید از بالا از مجموعه میدان نقش جهان

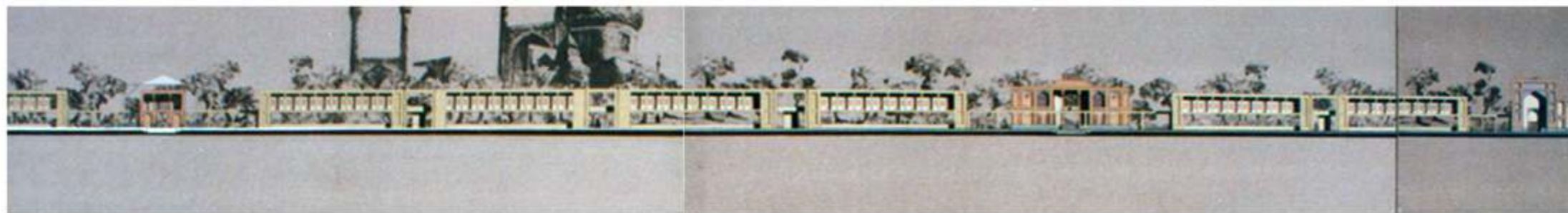
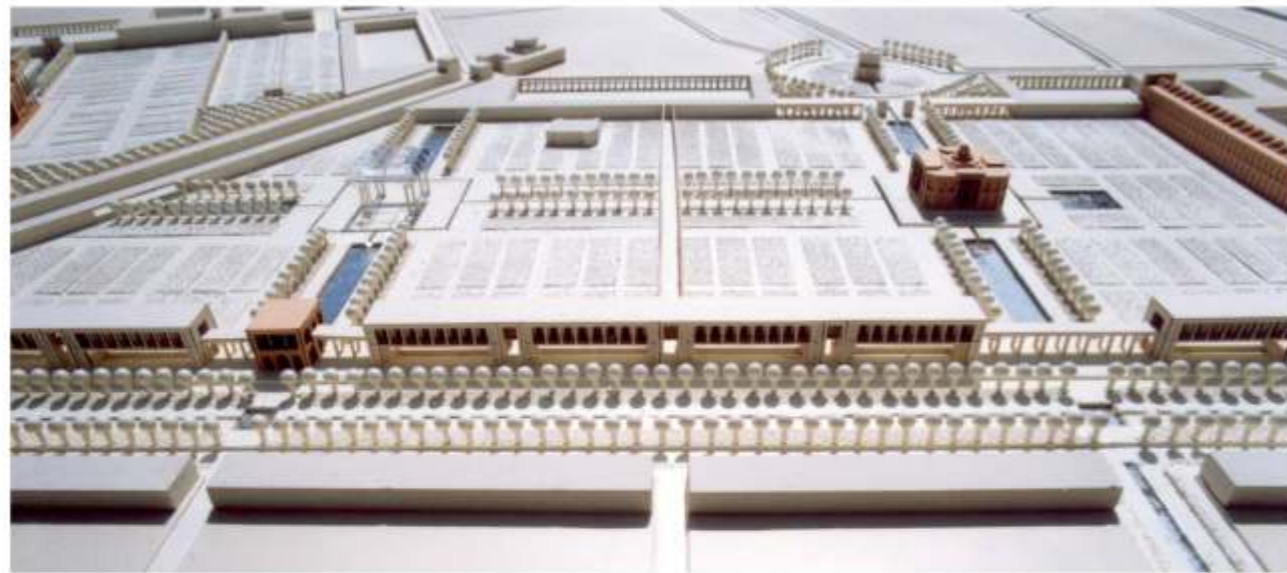
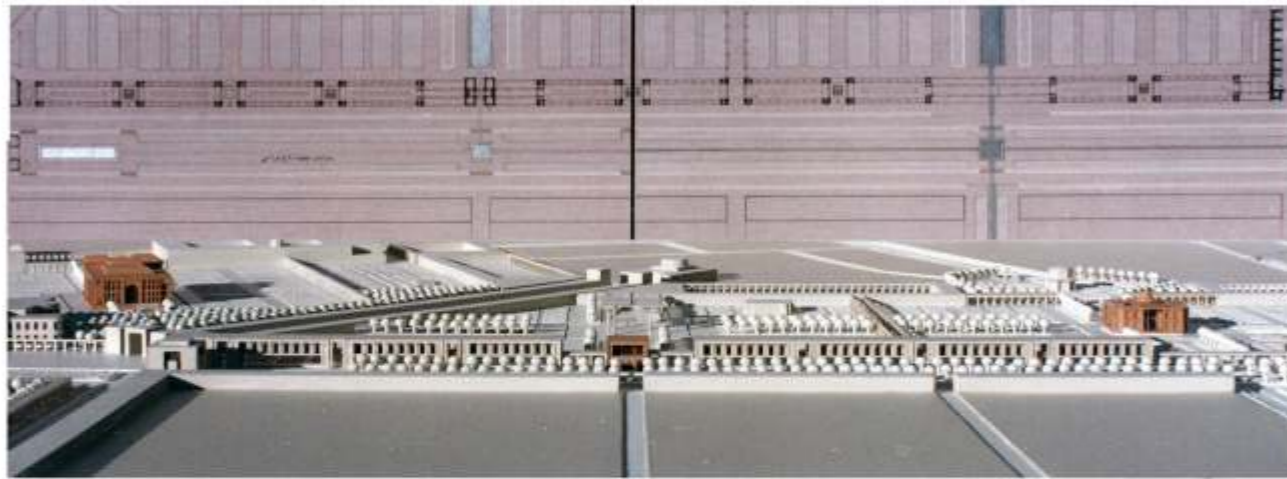
۳ - مجموعه میدان نقش جهان : باز زنده سازی مجموعه میدان نقش جهان و تقویت عملکردی این مجموعه که اختصاص به فعالیت های در مقیاس شهر اصفهان دارد .

در این رابطه احیاء و مرمت ساختمانها و اراضی ما بین میدان امام و چهارباغ ، که در گذشته محل کاخهای صفوی بوده اند و در حال حاضر نقطه اتصال بین محور قدیم شهر اصفهان (بازار) و محور جدید آن (چهارباغ) می باشد ؛ از اهمیت ویژه ای برخوردار است . این قسمت که یکی از حلقه های ضعیف محور تاریخی اصفهان است مهمترین اقدامات را در زمینه طراحی طلب می کند و نقطه عطف طراحی این محور می باشد . چرا که علاوه بر اهمیت آن از نظر مفصل اتصال بخش قدیم و جدید ، سایه مجموعه عظیم معماری و شهرسازی دوره صفوی بر آن گسترده است و برخی از مهمترین بناهای تاریخی اصفهان در آن واقع می باشد .

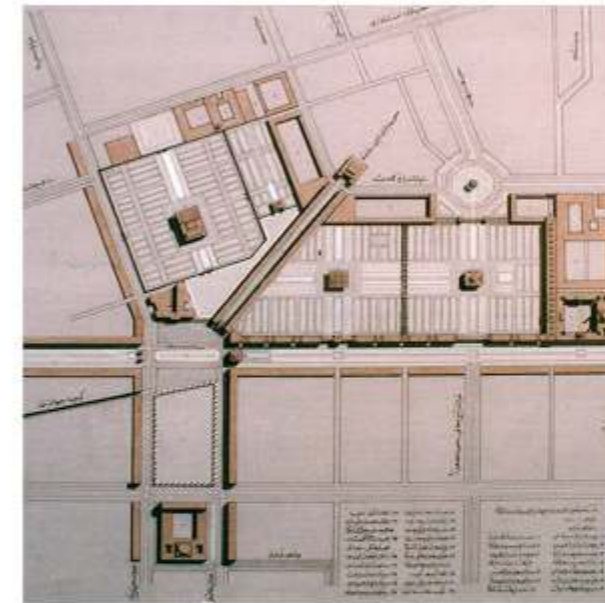
توجه به حیثیت قدیم معماری این مفصل و نیازهای امروزی آن ، همتی والا را در طراحی آن طلب می کند .

موقعیت مجموعه میدان نقش جهان در محور فرهنگی - تاریخی اصفهان

طرح احیاء محور چهار باغ عباسی (طرح پیشنهادی) - بدنه شرقی چهار باغ اصفهان

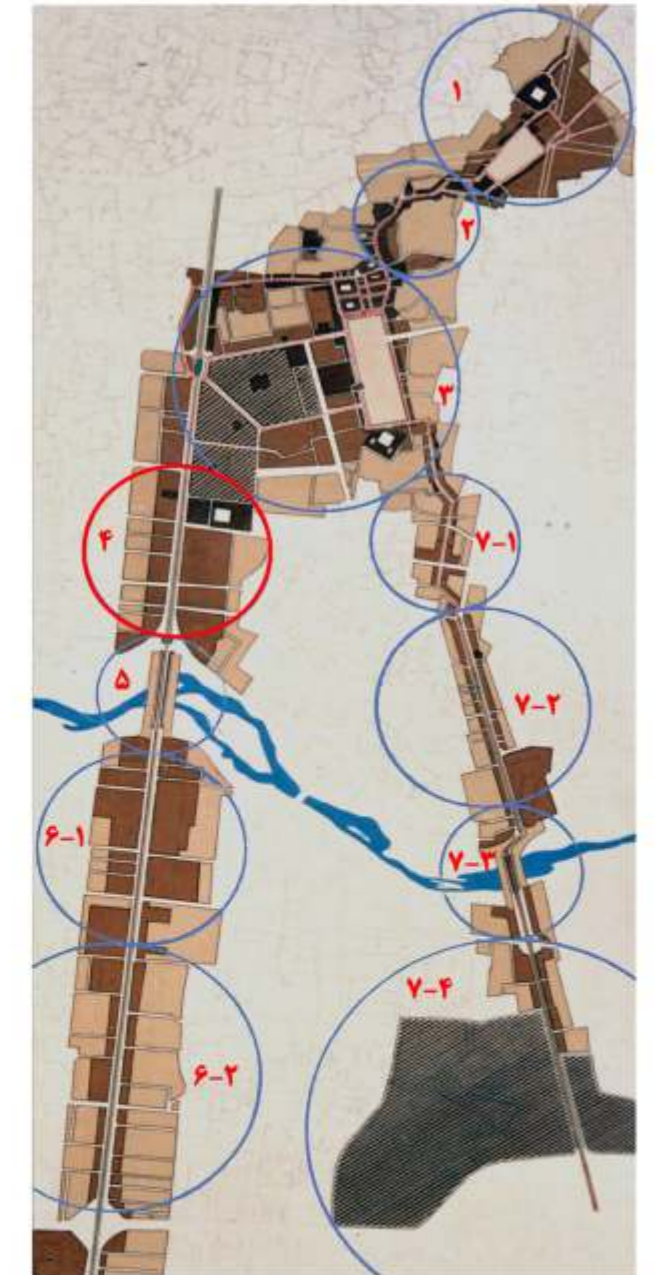
پلان مجموعه بدنه شرقی چهار باغ

۴- چهار باغ عباسی : سازماندهی چهار باغ عباسی به لحاظ کالبدی و فضایی ، خارج کردن ترافیک سنگین فعلی و تبدیل آن به یک محور اصلی پیاده شهری ؛ به این منظور ، تقویت حمل و نقل عمومی و ایجاد مسیرهای لازم سواره به موازات این محور ضروری می باشد .

پلان مجموعه بدنه شرقی چهار باغ (عکس ماکت)

موقعیت چهار باغ عباسی در محور فرهنگی - تاریخی شهر اصفهان

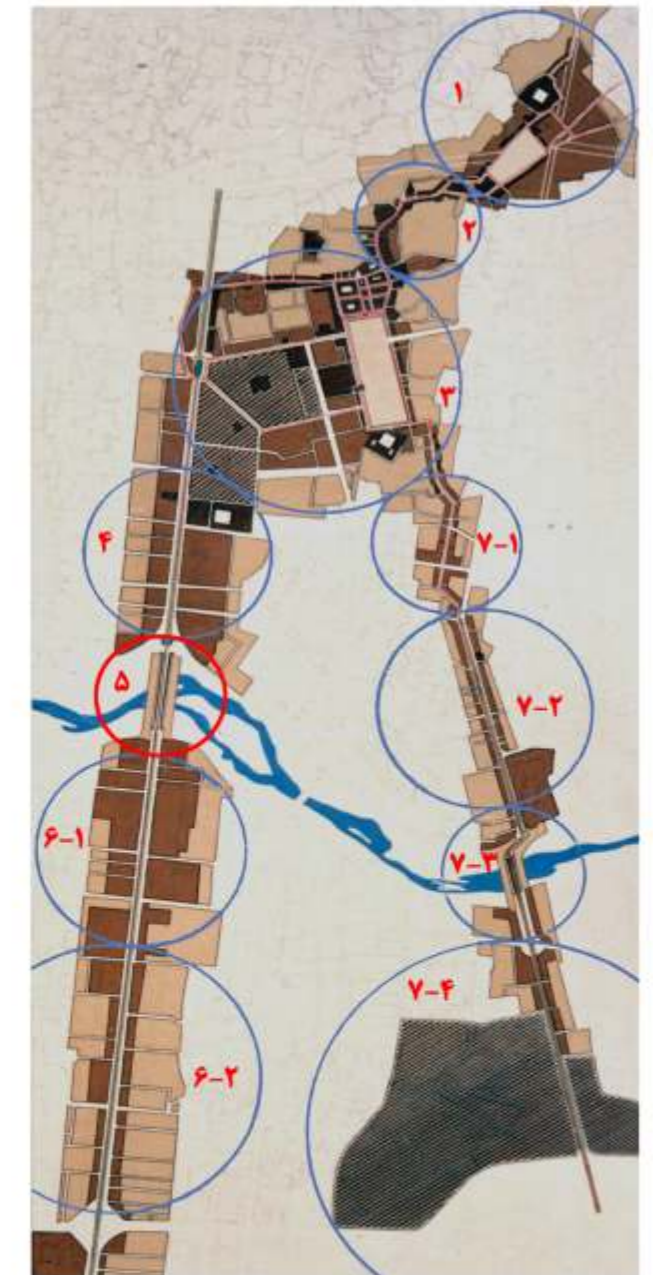

مفصل سی و سه پل در نقشه طرح تفصیلی شهر اصفهان

۵- مجموعه سی و سه پل : سازماندهی مفصل سی و سه پل ، که محل تقاطع محور تاریخی اصفهان با محور طبیعی این شهر یعنی زاینده رود است ، جزوه حساسترین نقاط این محور می باشد؛ در این رابطه لازم است این پل بصورت پیاده ، زندگی شهری محورهای چهارباغ عباسی و چهارباغ بالا را به یکدیگر پیوند دهد .

عکس هوایی وضع موجود مفصل سی و سه پل

موقعیت قطعه سی و سه پل در محور فرهنگی - تاریخی

تصاویری از مفصل سی و سه پل

نقطه عطف اول (مرکز اصفهان سلجوقی)

۶-۲- قسمت دوم چهار باغ بالا ، که در حال حاضر بیشتر عملکردی اداری و تجاری داشته ؛ در این جهت نیز می تواند تقویت شود .

در چهار باغ بالا ، هم چون چهار باغ عباسی بایستی تدابیری جهت تبدیل این محور بعنوان محور پیاده شهری و حل مشکل دسترسی سواره آن اتخاذ نمود ، که در این رابطه به نظر می رسد علیرغم محدودیتهای بوجود آمده ، با ایجاد خیابانهای موازی این محور و در فاصله مناسب از آن ، بتوان ضمن تضمین دسترسی پیاده در امتداد محور مذکور، دسترسی سواره و خدمات رسانی به عناصر کنار این محور را نیز از پشت تأمین نمود .

نقطه عطف دوم (مرکز اصفهان صفویه)

محور چهار باغ بالا در نقشه طرح تفصیلی شهر اصفهان

نقطه عطف سوم (مرکز اصفهان امروز)

عکس هوایی از وضعیت موجود محور چهار باغ بالا

۶- محور چهار باغ بالا : سازماندهی چهار باغ بالا ، که به دو قسمت اصلی تقسیم می شود :

۶-۱- قسمت ابتدای آن از سی و سه پل ، که عمدتاً محل قبلی کارخانجات احدائی در اوائل قرن حاضر می باشد و متأسفانه با ساخت و سازهای بی رویه و نامناسب در اراضی این کارخانجات بدون در نظر گرفتن ارزشهای تاریخی و معماری که می توانست موجب تقویت تشخص تاریخی این محور باشد ، ولی فرصت بی همتایی در راستای تقویت محور فرهنگی - تاریخی از دست رفته است ؛ لیکن هنوز نیز می توان با استفاده از اراضی باقیمانده موجبات تقویت این محور را با ایجاد نقطه عطف سوم برای شهر اصفهان در این محدوده فراهم نمود .

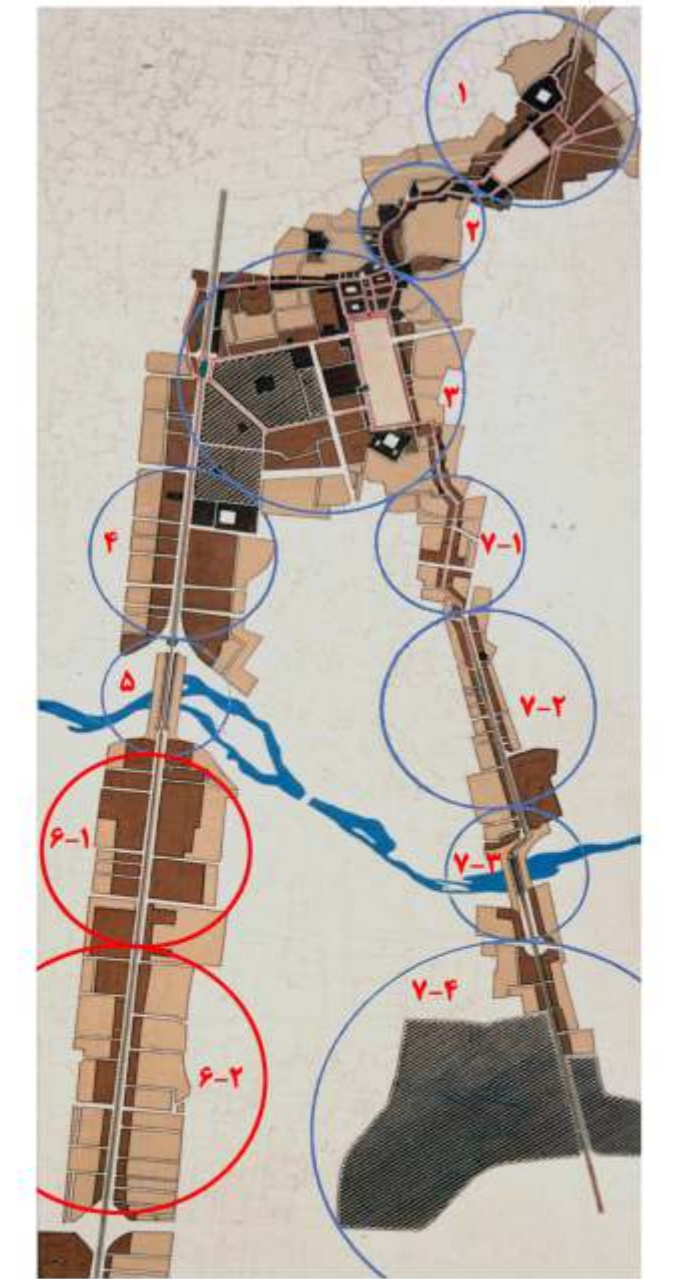
نقطه عطف اول : مرکز اصفهان سلجوقی - میدان کهنه و عناصر اطراف آن .

نقطه عطف دوم : مرکز اصفهان صفوی - میدان نقش جهان و عناصر اطراف آن .

نقطه عطف سوم : مرکز اصفهان امروز .

نقشه وضع موجود قطعه چهار باغ بالا

موقعیت قطعه چهار باغ بالا در محور فرهنگی - تاریخی اصفهان

۷- محور چهارباغ صدر (خواجه) تا مجموعه فرهنگی - مذهبی تخت پولاد : تقویت و ساماندهی محور چهارباغ صدر و پل خواجه تا مجموعه فرهنگی و مذهبی تخت پولاد و باز زنده سازی این مجموعه و عناصر تاریخی آن ، بعنوان بخش مهم دیگری از محور فرهنگی تاریخی ، بخصوص با توجه به پیش بینی های بعمل آمده در طرح جامع اصفهان در رابطه با توسعه دراز مدت شهر در امتداد این محور، از اهمیت و حساسیت ویژه ای برخوردار می باشد .

۱-۷ - دروازه حسن آباد

۲-۷ - محور چهار باغ صدر

۳-۷ - پل خواجه

۴-۷ - مجموعه فرهنگی و مذهبی تخت پولاد

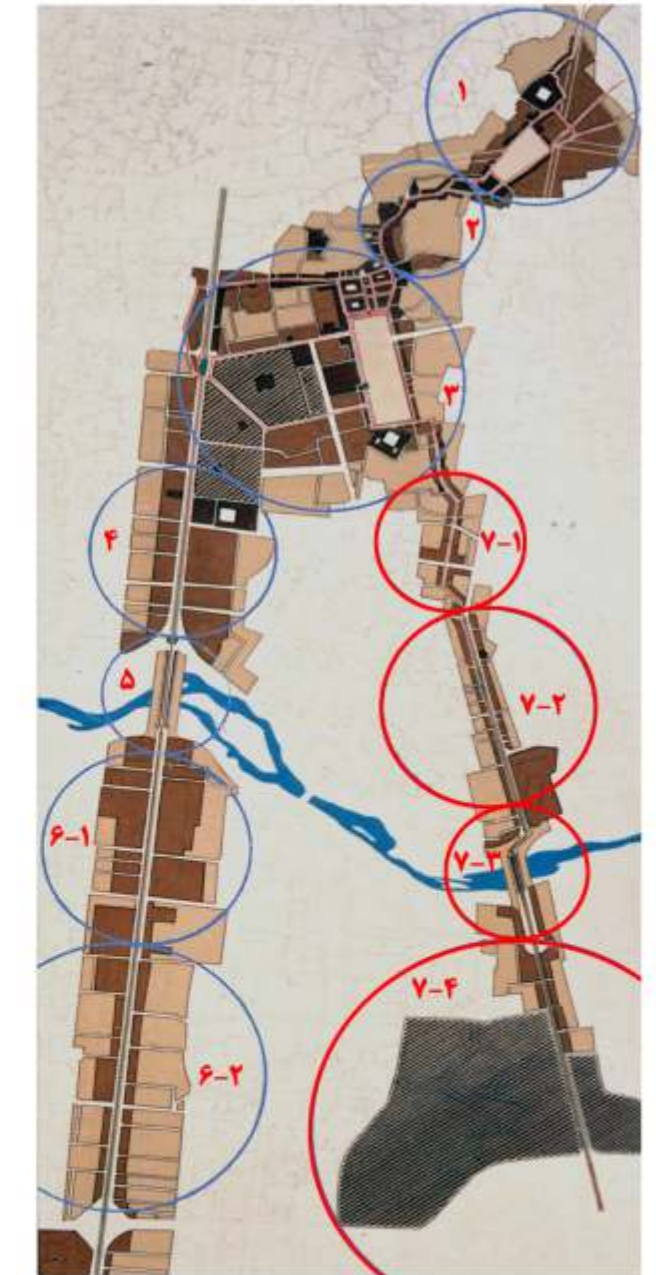
پل خواجه و زاینده رود

وضعیت محور چهارباغ صدر در نقشه طرح تفصیلی شهر اصفهان

نقشه وضع موجود محور چهارباغ صدر (خواجه) تا مجموعه تخت پولاد

موقعیت محور چهارباغ صدر در محور فرهنگی - تاریخی شهر اصفهان

در انتها امید است ؛ با اقدامات طراحی و برنامه ریزی ، در چهارچوب راهبردهایی که برای هر یک از قطعات فوق الذکر عنوان شد ، محور فرهنگی- تاریخی اصفهان در تداوم و تکامل تاریخی خود به صورت یک قطعه واحد و یکپارچه معماری و شهرسازی ، در شهر اصفهان ، ساختار و ستون فقرات اصلی شهر در آینده را از نظر عملکردی، کالبدی و فضایی مشخص تر سازد .

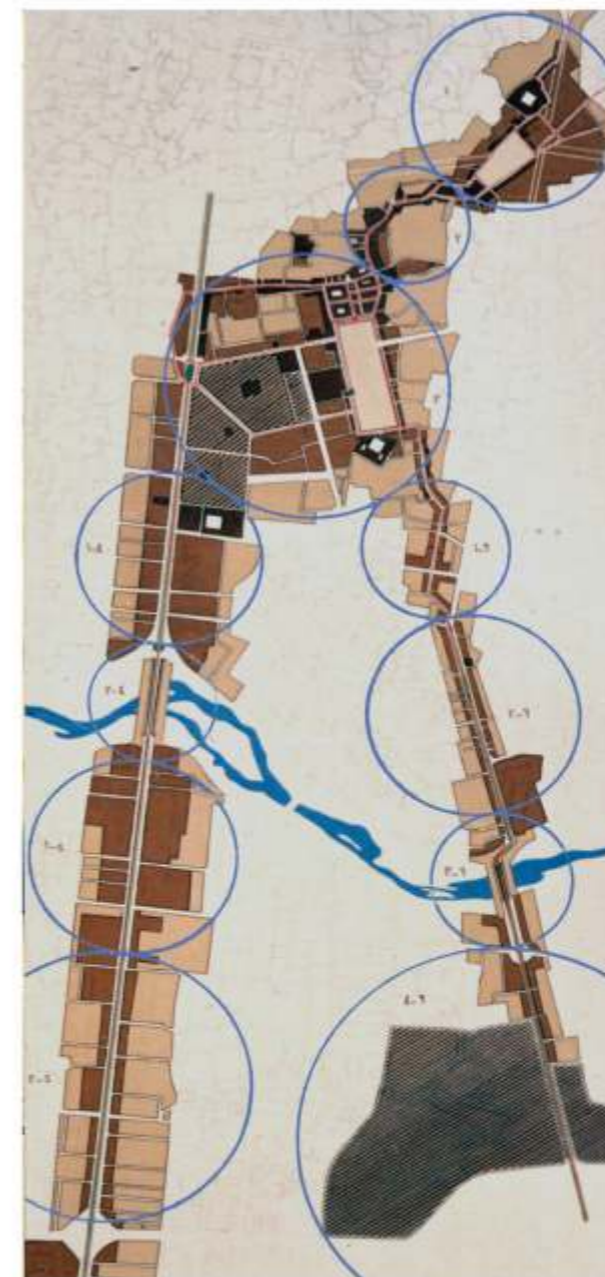
باتشکر

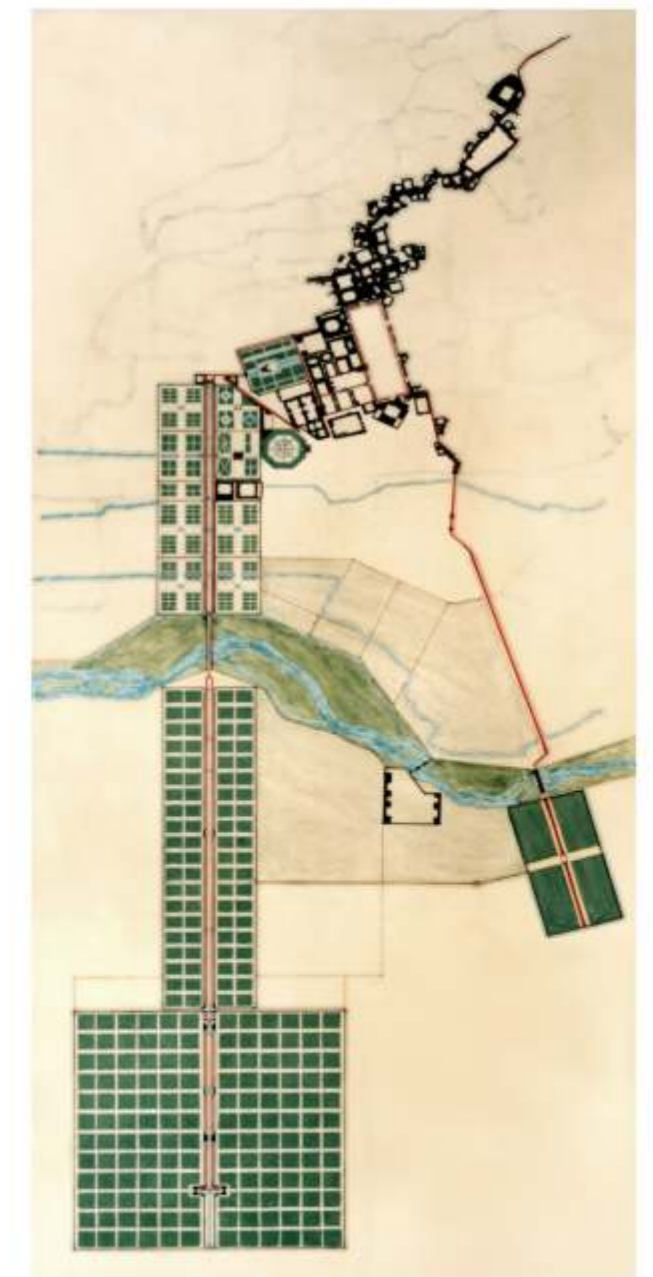
ساختار پیشنهادی محور فرهنگی - تاریخی شهر اصفهان

وضع موجود استخوان بندی محور فرهنگی - تاریخی شهر اصفهان

راهنمای قطعات محور فرهنگی - تاریخی شهر اصفهان

ساختار محور فرهنگی - تاریخی شهر اصفهان